

пропонуємо доповнити частину другу статті 187 ЦПК України пунктом 12 наступного змісту: «12) про визнання справи малозначною за наявності підстав, передбачених п. 2 ч. 6 ст. 19 ЦПК України».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 24 липня 2019 року у справі № 559/1313/17, провадження № 61-47587св18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83335472>.
3. Постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 27 грудня 2018 року у справі № 589/3937/17, провадження № 61-11921св18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78979430>.
4. Постанова Другої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 11 липня 2019 року у справі № 583/783/18, провадження № 61-10656св19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82968166>.

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, малозначні справи, позовне провадження, справа незначної складності.

Keywords: justice, civil process, minor cases, claim proceedings, small-scale case.

Бігняк Олександр Валентинович,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНИЙ МОНІТОРИНГ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ВІРТУАЛЬНИХ ВАЛЮТ ЯК ОДИН З ПОТЕНЦІЙНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ АКЦІОНЕРІВ

Сьогодні фінансовий світ знайомиться з новим інструментом – криптовалютами або віртуальними грошима. Уряди і центральні банки різних країн часто дуже суперечливі щодо застосування цих новацій. Деякі науковці вважають віртуальні гроші, або криптовалюти, злочином, а інші – революцією у світі фінансів. Деякі з них налаштовані радикально та пропонують ввести кримінальну відповідальність за розповсюдження та застосування віртуальних валют, зважаючи на потенційну можливість їх використання чи то у відмиванні «брудних грошей», чи у фінансуванні тероризму; інші – наголошують на неминучості їх розвитку та поширення [1].

Незважаючи на відсутність єдиного підходу до правового регулювання даного питання, держави контролюють процес обігу та використання криптовалют за допомогою так званих регуляторів. Саме рішення останніх можуть нести потенційний ризик для акціонерів, корпорацій, як для вітчизняних, так і для іноземних, але чи не порушується таким регулюванням принцип автономії волі сторін?

Здебільшого правові дослідження віртуальних грошей зосереджені на проблемі саме правового статусу криптовалют. Незважаючи на пильну увагу з боку науковців до такого феномену, як віртуальні гроші, стан дослідження обраної теми все ще актуальний та потребує додаткових розробок, зокрема щодо прав акціонерів.

Питання використання криптовалют (або віртуальних валют) в господарській та інвестиційній діяльності корпорацій останнім часом набирає все більший інтерес. Адже на перший план виходять переваги застосування криптовалют, як то швидкість розрахунків, анонімність, відсутність комісії, тощо.

Проте на даний час існують декілька проблем щодо проведення операцій з віртуальними валютами, серед яких хотілося б виокремити проблему обмеження використання криптовалюти на рівні держав, яка тягне за собою потенційне порушення прав акціонерів при здійсненні господарської діяльності при застосуванні розрахунків криптовалютою та/або інвестуванні у розвиток віртуальних валют.

Що ж ми маємо на сьогоднішній день? В міжнародній регулятивній практиці не напрацьовано єдиного універсального документа, який би регламентував використання цифрових (електронних) валют. Міжнародним форумом роздрібних платежів, Світовим банком, Комітетом з платежів і ринкової інфраструктури, Банком міжнародних розрахунків, Європейським центральним банком акцентується увага на необхідності введення державного моніторингу за використанням віртуальних грошей, який має проводитися центральними банками [3], тобто акцент знову зміщується на національне право і державні органи.

Для України криптовалюта є інноваційним продуктом на ринку платежів і вона не внесена до національного Реєстру платіжних систем. Разом з центральними банками країн ЄС Національний банк України виконує інформаційно-роз'яснювальну функцію щодо ймовірних ризиків та потенційних загроз її використання.

Саме Національний банк України виступає у ролі свого роду регулятора питання можливості використання віртуальних валют на рівні держави. Втім, чи відповідає таке регулювання духу права?

Так наприклад, 10.11.2014 року Національний банк України опублікував Роз'яснення «Щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin». В даному документі Національний банк України розглядав «віртуальну валюту/криптовалюту» Bitcoin як грошовий сурогат, який не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам українського законодавства. На цьому, доречі, й базувалась судова практика [2].

Як бачимо, тут застосовано застереження про публічний порядок. Дійсно, статтею 12 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачено, що норма права іноземної держави не застосовується у випадках, якщо її застосування призводить до наслідків, явно несумісних з основним правопорядком (публічним порядком) України.

У світовій практиці застереження про публічний порядок – це можливість не застосовувати іноземне право, якщо воно суперечить основам публічного порядку, моралі даної країни, або основам застосування національного права.

Але про яке іноземне право йде мова у випадку з застосуванням криптовалюти незрозуміло.

До того ж, ч. 2 статті 12 Закону України «Про міжнародне приватне право» закріплено, що «відмова в застосуванні права іноземної держави не може ґрунтуватися лише на відмінності правової, політичної або економічної системи відповідної іноземної держави від правової, політичної або економічної системи України». То чи є така практика Національного банку України виправданою?

Згодом (через місяць) НБУ публікує доповнену позицію щодо правомірності використання криптовалюти (лист НБУ №29-208/72889 від 08.12.2014 року, згідно з яким операції з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin»» відносяться до операцій з торгівлі іноземною валютою. Також визначається, що Bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості, а діяльність з купівлі-продажу Bitcoin за долари США або іншу іноземну валюту має ознаки функціонування так званих «фінансових пірамід».

30.11.2017 року відбувається спільна заява НБУ та Нацкомфінпослуг щодо статусу криптовалют в Україні, згідно з якою криптовалюта не може бути визнана грошима, валютою або законним платіжним засобом, не є

валютною цінністю, електронними грошима, цінним папером. Таким чином, криптовалюта не може бути визнана грошовим сурогатом.

Зрештою 22.03.2018 року НБУ видав Лист N 40-0006/16290, яким відніс Лист НБУ про визнання Bitcoin грошовим сурогатом до таких, що втратили актуальність [4].

Отже, як вбачається, за відсутності нормативного регулювання питання обігу криптовалюти на перший план виходять саме позиція регуляторів, що здійснюють моніторинг із зазначених питань. У випадку з Україною – це Національний банк України. Але чи враховуються тут права акціонерів, як вітчизняних, так і іноземних?

Виходить, що на сьогоднішній день неможливо передбачити наступні роз'яснення регуляторів, які можуть перетворити потенційно ліквідний актив та/або засіб розрахунку у «мільну бульбашку».

Отже, використання криптовалюти у розрахунках з контрагентами та інвестування у віртуальні валюти несе за собою потенційний ризик для акціонерів, адже використання криптовалюти як засіб розрахунку неможливо забезпечити, так само і інвестування у зазначену галузь в розрізі прийнятих рішень регуляторів (адже появу регуляторних актів можливо віднести до форс-мажорних обставин) може нести потенційні збитки для корпорацій, що прямо пропорційно відображається на прибутках для акціонерів, як однієї із складових корпоративних прав останніх.

У зв'язку з цим доцільним стає питання, які ж способи захисту прав акціонерів в даному випадку можна застосовувати.

Для цього необхідно звернутись до визначення способу захисту корпоративних прав як такого. Під способом захисту корпоративних прав необхідно розуміти матеріально-правові заходи профілактичного та примусового характеру, за допомогою яких відбувається відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) корпоративних прав, які залежать від правової природи корпоративного права [5].

Тобто, якщо говорити категоріально – це судовий захист та самозахист.

Яка ж картину ми маємо на сьогодні у судовій практиці по криптовалюті?

В більшості своїй згадування віртуальних валют здійснюється в контексті кримінальних проваджень. Проте криптовалюта фігурує і в цивільних справах. Так якщо ви виконуєте роботу за біткоїни і навіть підписали договір і акт, будьте готові до того, що в разі несплати вашої роботи претензії залишаться без відповіді. Адже Bitcoin, на думку суду, не має ознак матеріального світу, тому не може бути об'єктом судового захисту. Простіше кажучи, немає закону, який прив'язував би біткоїни до світу речей. Такого висновку дійшов

Дарницький районний суд м. Києва 24.03.2016р. по справі № 753/599/16-ц. Але це ж приватні відносини між сторонами, чому тоді нехтується принцип автономії волі сторін і як сторонам захистити свої права та інтереси?

Отже, на жаль судовий захист може виявитись неефективним, знову ж таки враховуючи мінливість врегулювання питання обігу та застосування криптовалюти та невизначеність її правового статусу.

На нашу думку, єдиним реальним способом захисту корпоративних прав акціонерів в даному випадку буде самозахист. Під самозахистом в юридичній науці розуміється спосіб захисту, який окреслює дії, які може застосувати учасник корпоративних відносин у конкретній ситуації до особи, яка порушує його корпоративне право, інтерес або створює загрозу їх порушення [5].

Дії, спрямовані на самостійний захист прав, можуть виражатися не тільки у вжитті будь-яких заходів безпосередньо самою правомочною особою, але і у вимозі дотримання або здійснення певного роду дій від іншої сторони (юридичної особи, органів управління, інших учасників). Ці дії теж спрямовані на захист своїх корпоративних інтересів у разі їх порушення або загрози порушення (наприклад, встановлення обмеження на укладення корпорацією певних договорів, у даному разі учасник захищає як права корпорації, так і свій корпоративний інтерес щодо збереження майна корпорації). При цьому, враховуючи, що поряд з управлінським, фінансовим, господарським контролем існує акціонерний контроль, є підстави припустити, що саме такий первинний контроль може бути віднесений до самозахисту, призначенням якого є попередження, припинення порушення корпоративного права та інтересу акціонерів.

Акціонери (як вітчизняні, так і іноземні) повинні розуміти весь ступінь ризику у питаннях інвестування у криптовалюту та/або застосування останньої як засобу розрахунку з контрагентами. З метою захисту своїх корпоративних прав, попередження можливих збитків та як наслідок втрата дивідендів, – необхідно запровадити ряд обмежень на укладення певної категорії договорів (як то інвестування в криптовалюту), а також обмежити віртуальні валюти як засіб розрахунку з контрагентами саме на рівні внутрішніх положень корпорації. Відкритим залишається питання: чи відповідає це духу приватного права?

Підсумовуючи викладене, слід ще раз наголосити, що наразі відсутня пряма вказівка держави на закон, який потрібно застосовувати до операцій з криптовалютами, що створює дуже високі ризики використання його в підприємницькій діяльності. Проте центральним банкам країн надано функцію

моніторингу за використанням віртуальних грошей, що фактично може в одну мить унеможливити їх застосування.

Зважаючи на досить негативну судову практику навколо криптовалют в Україні, необхідно звернути увагу, перш за все, на такий спосіб захисту корпоративних прав, як самозахист, можливо запровадити первинний контроль в корпораціях на рівні різноманітних внутрішніх положень (встановлення обмеження на укладення корпорацією певних договорів, тощо), тобто знову регулювання зміщується у сферу приватного права – «у договорах між сторонами».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Федорова Ю.В. Криптовалюти та їх місце у фінансовій системі. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/116.pdf
2. Наконечний С. Криптовалюти в Україні. Проблеми та перспективи правового регулювання. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciye-pravo-telekomunikaciyi/kriptovalyuti-v-ukrayini-.html>
3. Рисін В.В. Правовий статус крипто валюти як фінансового інструменту. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/9.pdf
4. Самоходський І. Bitcoin офіційно перестав бути грошовим суррогатом. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://brdo.com.ua/analytics/bitcoin-ofitsijno-perestav-but-y-groshovym-surogatom/>
5. Бігняк О.В. Цивільно-правовий захист корпоративних прав в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10739/Бігняк%20О.В.%20дискертація.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Ключові слова: акціонерні товариства, моніторинг, криптовалюта, ризики, корпоративні права.

Keywords: corporations, monitoring, cryptocurrency, risks, corporate rights.